

Problematika izstopa države članice iz Evropske unije

Tjaša Pucelj

POVZETEK

Evropska unija predstavlja skupnost, ki je nastala v želji po boljšem življenju na podlagi medsebojnega sodelovanja držav članic. Vendar pa se časi spreminjajo in samo vprašanje časa je bilo, kdaj se bo pojavila želja po izstopu katere izmed držav članic. Pravica države članice do izstopa iz EU je bila sprejeta z Lizbonsko pogodbo in je zapisana v členu 50 Pogodbe o Evropski uniji, ki določa postopek, po katerem lahko država članica izstopi iz EU. Združeno kraljestvo je prva izmed držav članic, ki je izrazila željo po izstopu. Britanska vlada je Evropski svet uradno obvestila o nameri sprožitve postopka 27. marca 2017. Do takrat je pravica do izstopa, ki je zapisana v členu 50 PEU, predstavljala zgolj teoretično možnost. Čeprav je do izstopa prišlo 31. januarja 2020, pa je med Združenim kraljestvom in EU do konca leta 2020 veljalo prehodno obdobje. Namen prehodnega obdobja je bil zagotoviti čas za pogajanja o ureditvi prihodnjih odnosov. Za lažje razumevanje zapletenosti postopka izstopa države članice iz EU je v članku obravnavan odnos med EU in Združenim kraljestvom skozi čas. Analiziran je člen 50 PEU in predstavljena vloga Evropskega sveta, Sveta EU, Evropskega parlamenta, Evropske komisije in Sodišča EU pri poteku pogajanj. Opisan je tudi sam potek izstopnih pogajanj in pogajanj o prihodnjih odnosih. Predstavljeni so možni modeli brexita ter vpliv izstopa na različna življenjska področja.

Ključne besede: Evropska unija, člen 50 PEU, pogajanja o izstopu, brexit, prihodnji odnosi med ZK in EU

Issues and concerns with secession of the member state from the european union

ABSTRACT

The European Union is a community created in the desire of a better life based on the cooperation of the Member States. However, times have been changing and it was only a matter of time before one of the Member States decided to withdraw from the EU. The right of a Member State to withdraw from the EU is enshrined in Article 50 of the Treaty on European Union. The United Kingdom is the first Member State to express its wish to withdraw. The British Government notified the European Council of its intention to initiate proceedings on 27 March 2017. Until then, the right of withdrawal enshrined in Article 50 TEU was a purely theoretical possibility. Although the withdrawal took place on 31 January 2020, there was a transitional period between the UK and the EU until the end of 2020 to provide time for negotiations on the regulation of future relations. To help understand the complexity of the procedure for a Member State's withdrawal from the EU, the article discusses EU relationship with the UK through history. An analysis of Article 50 TEU is made and the role of the European institution during the negotiations is presented. It also describes the course of withdrawal negotiations and negotiations on future relations. Finally, possible models of Brexit and the impact of the withdrawal on different areas of life are presented.

Keywords: European Union, Article 50 TEU, withdrawal negotiations, Brexit, future UK-EU relations

1. Uvod

Evropska unija predstavlja edinstveno povezavo držav članic, ki skupaj obsegajo večji del evropske celine. Zgolj gospodarska povezava je skozi zgodovino prerasla v politično-ekonomsko organizacijo, ki med drugim ureja tudi področje podnebja, okolja, zdravja, zunanjih odnosov, varnosti, pravosodja in migracij. Evropska unija že več kot petdeset let državam članicam omogoča mir, stabilnost in blaginjo. Sodelovanje držav članic na področju

gospodarstva pa je ustvarilo enoten notranji trg, ki omogoča prost pretok blaga, storitev, kapitala in ljudi.

Ker pa se časi spreminjajo, je bilo samo vprašanje časa, kdaj bo prišlo do trenutka, ko bo prva izmed držav članic izkoristila pravico do izstopa na podlagi člena 50 Pogodbe o Evropski uniji. Do odločitve britanske vlade, da Evropskemu svetu poda uradno obvestilo o nameri sprožitve postopka o izstopu, je člen 50 PEU predstavljal zgolj teoretično možnost. Čeprav člen ureja možnost izstopa države članice, v praksi postopek do izstopa Združenega kraljestva še nikoli ni bil izveden, zato se je tekom izstopa pojavilo nemalo vprašanj tako glede samega izstopa kot tudi vpliva na Evropsko unijo v prihodnosti. V ospredje je postavljeno predvsem vprašanje glede stabilnosti Evropske unije v prihodnosti. Ali bodo ostale države članice sledile Združenemu kraljestvu pri odločitvi o izstopu?

Prav tako je bilo veliko nejasnosti glede prihodnjih odnosov, predvsem glede vpliva, ki ga bo imel izstop Združenega kraljestva na enotni notranji trg in štiri temeljne svoboščine Evropske unije – prost pretok ljudi, blaga, storitev ter kapitala.

Namen članka je s pomočjo člena 50 Pogodbe o Evropski uniji raziskati in analizirati pravico države članice do izstopa. Osrednji namen je ugotoviti, kaj sledi uradni notifikaciji države članice o izstopu in kakšno vlogo imajo pri tem institucije Evropske unije – Evropski svet, Svet EU, Evropski parlament, Evropska komisija in Sodišče EU. Da bi razumeli kompleksnost postopka o izstopu, nam bo v pomoč primer izstopa Združenega kraljestva, na podlagi katerega bomo podrobno preučili potek dogodkov od uradnega obvestila o notifikaciji do dejanskega izstopa države članice. Za konec bomo pogledali še potek pogajanj o prihodnjih odnosih in raziskali različne možnosti, ki sta jih imeli Evropska unija in Združeno kraljestvo na voljo za ureditev medsebojnih odnosov ter posledice, ki jih je prinesel sklenjen sporazum.

2. Urejenost izstopa države članice

Lizbonska pogodba je leta 2007 prinesla kar nekaj sprememb, ki naj bi delovanje EU naredile bolj demokratično, učinkovitejše in preglednejše. Pogodba poveča število področij, o katerih Evropski parlament (EP) in Svet ministrov odločata skupaj, z novo državljansko pobudo lahko že milijon državljanov iz več držav članic

Evropsko komisijo (EK) pozove, da pripravi predlog na področju določene politike, Evropski svet dobi predsednika, ki je izvoljen za obdobje petih let, priznane so pravice, svoboščine in načela iz Listine o temeljnih pravicah, ki postane pravno zavezujoč dokument, uveden je sistem opozarjanja, zaradi boljšega obveščanja o sprejemanju odločitev EU pa postanejo zasedanja Sveta ministrov javna. Prvič v zgodovini EU pa je v Lizbonsko pogodbo vključena določba, ki državam članicam omogoča izstop iz EU in je urejena v členu 50 Pogodbe o Evropski Uniji.¹ Pred tem bi bil izstop teoretično mogoč na podlagi člena 56 Dunajske konvencije o pravu mednarodnih pogodb, ki dopušča možnosti odpovedi mednarodne pogodbe ali odstop od mednarodne pogodbe v primeru, ko ta ne vsebuje določbe o prenehanju veljavnosti, odpovedi ali odstopu.²

Člen 50 PEU od leta 2007 predstavlja edino zakonito pot, ki jo imajo države članice na voljo za izstop iz EU. Pred tem ni pravica o izstopu nikjer izrecno urejena, prav tako v zgodovini vse do izstopa Združenega kraljestva nimamo praktičnega primera, kjer bi država članica izstopila iz EU. Za največji približek izstopu iz EU (v tistem času še EGS) imamo lahko izstop Grenlandije leta 1985. Vendar pa tu ne moremo govoriti o pravem izstopu, saj Grenlandija ni suverena država, temveč zgolj avtonomno ozemlje v okviru Danske, zato nikoli ni bila samostojna članica EGS.³

Prav zaradi dejstva, da v zgodovini ni prišlo do dejanskega izstopa države članice, je bilo težko napovedovati kakršne koli posledice. Gotovo je, da z izstopom v državi pride do prenehanja uporabe prava EU. Vendar to de facto velja samo za neposredna določila posameznih pogodb. Zakonodaja, ki jo je država sprejela zaradi implementacije evropske zakonodaje v nacionalno zakonodajo, ostane v veljavi vse do tedaj, ko se je nacionalna oblast ne odloči spremeniti ali preklicati. Prav tako bo morala država v primeru, ko bo želela ohraniti neposreden in neomejen dostop do enotnega evropskega trga, tudi v prihodnje spoštovati določena evropska pravila.⁴

Kakšna bo ureditev preostalih področij po izstopu države članice, pa je odvisno predvsem od dogovora, ki ga bosta sprejela

¹ Bootle, 2017, str. 12.

² DKPMP, člen 56.

³ Jug, 2016, e-vir.

⁴ Ibid.

izstopajoča država in EU.⁵

2.1. Analiza člena 50 pogodbe o Evropski uniji

2.1.1. Člen 50 Pogodbe o Evropski Uniji

Člen 50 PEU

1. Vsaka država članica se lahko v skladu s svojimi ustavnimi pravili odloči za izstop iz Unije.

2. Država članica, ki se odloči izstopiti, o svoji nameri uradno obvesti Evropski svet. Na podlagi smernic, ki jih določi Evropski svet, se Unija pogaja in sklene s to državo sporazum o podrobnostih izstopa, ki upošteva okvir njenih prihodnjih odnosov z Unijo. Pogajanja o tem sporazumu potekajo v skladu s členom 218(3) Pogodbe o delovanju Evropske unije. Svet s kvalificirano večino po odobritvi Evropskega parlamenta sklene sporazum v imenu Unije.

3. Pogodbi se za zadevno državo prenehata uporabljati z dnem začetka veljavnosti sporazuma o izstopu, sicer pa dve leti po uradnem obvestilu iz odstavka 2, razen če Evropski svet po dogovoru z zadevno državo članico soglasno ne sklene, da se to obdobje podaljša.

4. Za namene odstavkov 2 in 3 član Evropskega sveta in Sveta, ki predstavlja državo članico, ki izstopa, v Svetu in v Evropskem svetu ne sodeluje niti v razpravah niti pri sprejemanju sklepov v tej zadevi. Kvalificirana večina se določi v skladu s členom 238(3) (b) Pogodbe o delovanju Evropske unije.

5. Če država, ki je izstopila iz Unije, zaprosi za ponoven pristop, prošnjo vloži po postopku iz člena 49.

2.1.2. Analiza člena 50 Pogodbe o Evropski Uniji

V členu 50 PEU je določen zgolj postopek, v skladu s katerim lahko posamezna država članica izstopi iz EU. Konkretni pogoji, ki bi jih bilo potrebno izpolniti, niso navedeni. Izstop države članice je prostovoljno dejanje, ki ne potrebuje odobritve ali soglasja preostalih držav članic. Prav tako za izstop ni potrebno navesti kakršnih koli razlogov.⁶

⁵ Ibid.

⁶ Tridimas, 2016, str. 301.

Država članica, ki želi izstopiti, mora o svoji nameri uradno obvestiti Evropski svet. Oblika obvestila ni predpisana. Po začetku postopka v skladu s členom 50 se izvedejo pogajanja o sporazumnem izstopu, ki potekajo skladno s členom 218(3) Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU).⁷

Po seznanitvi Evropskega sveta o namenu izstopa iz EU predsednik Evropskega sveta skliče izredno zasedanje, na katerem Evropski svet soglasno sprejme sklop smernic za urejen izstop države članice iz EU. V smernicah so opredeljena splošna načela na podlagi skupnega interesa EU in njenih držav članic, po katerih se EU ravna med pogajanj. Ko so smernice sprejete, Evropska komisija Svetu predloži poročilo za začetek pogajanj. O priporočilu se kolegij komisarjev dogovori po zasedanju Evropskega sveta. Ko Svet prejme poročilo Evropske komisije za začetek pogajanj, mora odobriti začetek pogajanj s sprejetjem sklopa pogajalskih smernic. Smernice morajo biti sprejete s kvalificirano večino. Za začetek pogajanj z izstopajočo državo se pooblasti pogajalec, ki ga določi Svet. Pogajanja o urejenem izstopu je potrebno končati v dveh letih od začetka postopka, to je od trenutka, ko je izstopajoča država članica Evropski svet uradno obvestila o izstopu. V nasprotnem primeru se za izstopajočo državo članico PEU in PDEU prenehata uporabljati, kar nam pove, da sklenitev izstopnega sporazuma ni ključni pogoj za izstop države iz EU. Dveletni rok se lahko podaljša v primeru soglasnega dogovora Evropskega sveta z izstopajočo državo o podaljšanju. Pogajalec EU ob koncu pogajalskega obdobja Svetu in Evropskemu parlamentu predstavi predlog sporazuma, ki upošteva okvir odnosov med izstopajočo državo članico in EU v prihodnosti.⁸

Člen 50 PEU glede vsebine sporazuma o podrobnostih izstopa med izstopajočo državo članico in EU molči. Edini pogoj, ki ga daje, je, da sporazum upošteva okvir prihodnjih odnosov izstopajoče države z EU, kar nam pove, da je prvotni namen sporazuma urediti izstop in prehod do novega razmerja z EU, pri tem pa ni nujno, da uredi tudi novo razmerje. Vendar pa se kljub temu domneva, da bo v praksi vzporedno s sporazumom o izstopu dogovorjeno tudi novo razmerje med izstopajočo državo in EU.⁹

Pred potrditvijo sporazuma mora Svet pridobiti soglasje Evrop-

⁷ PDEU, člen 218(3).

⁸ Člen 50 Pogodbe o Evropski uniji - vprašanja in odgovori, Evropska komisija, 2017, e-vir.

⁹ Zbačnik, 2016, str. 25.

skega parlamenta, za katerega je potrebna navadna večina. Po pridobitvi soglasja Svet sklene sporazum s kvalificirano večino. Prav tako mora sporazum ratificirati izstopajoča država članica. Člen 50 PEU predvideva tudi možnost ponovne pridružitve države članice, ki je izstopila iz EU. V tem primeru se država smatra kot nova prosilka in se obravnava po postopku, ki je določen v členu 49 PEU.¹⁰

2.1.3. Združeno kraljestvo in člen 50 Pogodbe o Evropski uniji

Prvi odstavek člena 50 Pogodbe o Evropski uniji določa obveznost spoštovanja ustavnih pravil države članice, ki želi izstopiti. Ker Združeno kraljestvo ne pozna ustave, ki bi bila urejena v enem aktu in hierarhično nad vsemi ostalimi akti, se je že na začetku izstopnega postopka pojavilo vprašanje glede pristojnosti britanskega parlamenta. Sporno je bilo predvsem dejstvo, da bi lahko britanska vlada sama, brez soglasja parlamenta, sprožila postopek za izstop iz EU. Vlada si je namreč prizadevala delovati v skladu s svojim političnim mandatom, pri tem pa se ni posvetovala s parlamentom glede pravice podajanja notifikacije o izstopu. Spor je končal na sodišču. Vrhovno sodišče je leta 2017 v zadevi *Miller and Dos Santos v The Secretary of State for Exiting the European Union* odločilo, da vlada nima pravice podati notifikacije o izstopu Združenega kraljestva iz EU brez predhodnega posveta s parlamentom in brez njegove odobritve. Izpostavilo je tudi potrebo po sprejetju zakona, s katerim bi parlament dal pooblastilo vladi in bi ta lahko začela notifikacijo o izstopu na podlagi člena 50 PEU. Na podlagi te razsodbe je bil še istega leta sprejet *The European Union (Notification of Withdraw) Act*, s katerim je vlada dobila mandat za začetek izstopa Združenega kraljestva iz EU.¹¹

2.2. Prostovoljni izstop – enostranski in dogovorjeni

Izstop države članice iz EU je zapleten postopek, ki do sprejema Lizbonske pogodbe nikjer ni bil neposredno opredeljen.

2.2.1. Enostranski izstop

Pred sprejetjem Lizbonske pogodbe je bila pravica o enostranskem izstopu posredno urejena v členu 56 Dunajske konvencije o

¹⁰ Člen 50 Pogodbe o Evropski uniji - vprašanja in odgovori, Evropska komisija, 2017, e-vir.

¹¹ De Ruyter, Nielsen, 2019, str. 36.

pravu mednarodnih pogodb, ki pravi, da mednarodne pogodbe, ki ne vsebujejo določbe o prenehanju veljavnosti in ne predvidevajo možnosti odpovedi mednarodne pogodbe ali odstopa od nje, ni mogoče odpovedati ali odstopiti od nje, razen v primeru, da so pogodbenice nameravale dopustiti možnosti odpovedi ali odstopa ali pa je mogoče tako sklepati iz same narave pogodbe. Vendar pa bi pri uporabi tega člena morali dokazati, da države članice kljub temu, da tega niso napisale, dopuščajo možnost izstopa.¹²

S sprejetjem Lizbonske pogodbe pa je možnost enostranskega izstopa neposredno urejena v členu 50 PEU, ki določa, da se vsaka država članica v skladu s svojimi pravili odloči za izstop iz EU.¹³ Uradnemu obvestilu o nameri izstopa sicer sledi obdobje pogajanj, katerih namen je sklenitev sporazuma o izstopu in ureditvi prihodnjih odnosov, vendar pa lahko država članica po dveh letih od uradnega obvestila Evropskemu svetu o nameri izstopa izstopi tudi brez doseženega sporazuma z EU.¹⁴

2.2.2. Dogovorjeni izstop

Pravno podlago za dogovorjeni izstop najdemo v členu 54 DKPMP, ki pravi, da mednarodna pogodba preneha veljati oziroma lahko pogodbenica od nje odstopi v skladu z določili pogodbe ali kadarkoli s privolitvijo vseh pogodbenic po posvetovanju z drugimi državami skleniteljicami.¹⁵

Iz člena 54 DKPMP lahko torej sklepamo, da bi država članica EU kljub sprejetju Lizbonske pogodbe, ki na podlagi člena 50 EU ureja pravico države članice do izstopa, lahko zaprosila za izstop iz EU tudi na podlagi Dunajske konvencije, pod pogojem, da bi se z njenim izstopom strinjale vse ostale države članice.

3. Vloga institucij Evropske unije pri pogajanjih

Iz člena 50 PEU lahko razberemo, da pri pogajanjih o izstopu države članice iz EU sodelujejo Evropski svet, Svet EU, Evropska komisija in Evropski parlament. Rok za pogajanja o izstopu je dve leti od uradne notifikacije o izstopu. Prav časovna omejitev

¹² DKPMP, člen 56.

¹³ PEU, člen 50(1).

¹⁴ Ibid., člen 50(3).

¹⁵ DKPMP, člen 54.

pa je tista, ki pripisuje sodelovanju evropskih institucij pomembno vlogo.

3.1. Evropski svet

V primeru pogajanj o izstopu države članice Evropski svet nastopi kot institucija, ki jo država članica uradno obvesti o svoji nameri izstopa iz EU. V svojih smernicah, sprejetih 29. aprila 2017, je Evropski svet jasno povedal, da želi EU najprej razpravljati o odstopnih pogojih in šele potem spregovoriti o prihodnjih odnosih med izstopajočo državo članico in EU. Naloga Evropskega sveta je, da soglasno sprejme sklop smernic za urejen izstop države članice iz EU. Ker člen 50 PEU ne določa, kdo vodi izstopna pogajanja, je Evropski svet sprejel odločitev, da je Evropska komisija primernejša izbira za to nalogo. Poleg primernih sredstev je Evropska komisija vodila tudi pristopne pogovore z državami kandidatkami, zato lahko svoje pretekle izkušnje uporabi pri brexitu, ki ga pogosto imenujemo tudi ‚pristop v obratni obliki‘.¹⁶

Evropski svet je edini, ki ima pristojnost, da v soglasju z izstopajočo državo članico podaljša dveletni rok, ki je namenjen pogajanjem o izstopu¹⁷.

3.2. Svet EU

Vloga Sveta pri izstopnih pogajanjih je zagotavljanje, da se pogajanja izvajajo v skladu s smernicami Evropskega sveta, kot tudi svetovanje pogajalcu EU. Na podlagi smernic, ki jih določi Evropski svet, Svet definira smernice za pogajanja in sprejme sklep o odobritvi začetka pogajanj. Prav tako Svet ob koncu izstopnih pogajanj sklene sporazum v imenu EU.¹⁸

3.3. Evropska komisija

Vloga Evropske komisije v procesu izstopa države članice iz EU iz pogodb ni povsem jasna. Člen 218(3) določa, da Komisija Svetu predloži priporočila za začetek pogajanj z izstopajočo državo. Prvi korak postopka je, da Svet sprejme pogajalske smernice in določi pogajalca, ki se bo v imenu EU pogajal za sklenitev

¹⁶ Gostynska-Jakubowska, 2017, str. 5.

¹⁷ PEU, člen 50(3).

¹⁸ Ibid., člen 50(2).

sporazuma s tretjimi državami. Pri izbiri ima prosto pot, vendar ta naloga največkrat pripade Komisiji.¹⁹

V primeru izstopa Združenega kraljestva so voditelji držav oziroma vlad držav članic pozvali Svet, naj za pogajalca EU imenuje Evropsko komisijo, saj gre za institucijo, ki na podlagi člena 49 PEU sodeluje tudi pri pristopnih pogajanjih držav kandidatk. Za glavnega pogajalca je bil sprejet Michel Barnier, ki ga je imenovala Komisija. Komisija in njen glavni pogajalec morata o poteku pogajanj redno poročati Evropskemu svetu, Svetu in pripravljalnemu telesu Sveta. Prav tako mora biti o poteku pogajanj redno in podrobno obveščen tudi Evropski parlament. Ob koncu pogajalskega obdobja mora Komisija, ki se v imenu EU za sklenitev sporazuma zgolj pogaja, predlog sporazuma predstaviti Svetu in Evropskemu parlamentu. Sama sklenitev sporazuma ni v pristojnosti Komisije, temveč Sveta, ki to stori po predhodnem soglasju Evropskega parlamenta.²⁰

3.4. Evropski parlament

Člen 50 PEU vloge Evropskega parlamenta ne opredeljuje natančno. Za oris njegove vloge zato uporabljamo člen 218 PDEU, ki definira in opredeljuje vlogo Parlamenta pri sklepanju mednarodnih sporazumov. Parlament uradno ne sodeluje pri izstopnih pogajanjih, vendar pa mora biti o poteku vseh faz postopka redno in izčrpno obveščen. Njegova vloga je ključna tik pred sprejemom sporazuma, saj se ta lahko sklene šele po predhodni odobritvi Parlamenta.²¹

3.5. Sodišče EU

Vloga SEU v postopku izstopa države članice nikjer ni izrecno omenjena, vendar na njegovo funkcijo ne smemo pozabiti že zaradi člena 267 PDEU, ki nam pove, da je SEU pristojno za predhodno odločanje o vprašanjih glede razlage Pogodb ter veljavnosti in razlage aktov institucij, organov, uradov ali agencij EU. Ker je razlaga člena 50 PEU stvar interpretacije prava EU, bi bilo v primeru nejasnosti za razlago pristojno SEU.²²

¹⁹ Craig, De Burca, 2015, str. 349.

²⁰ Člen 50 Pogodbe o Evropski uniji - vprašanja in odgovori, Evropska komisija, 2017, e-vir.

²¹ Gostynska-Jakubowska, 2017, str. 8.

²² PDEU, člen 267.

V primeru izstopa Združenega kraljestva je SEU svojo vlogo pri razlagi prava EU pokazalo v zvezi s predhodnim vprašanjem, ki ga je na SEU vložil Court of Session z namenom, da se razjasni, ali je uradno obvestilo o izstopu iz člena 50 PEU mogoče enostransko preklicati pred iztekom dveletnega obdobja, kar bi v praksi pomenilo, da Združeno kraljestvo v primeru preklica ostaja v EU. Sodišče je razsodilo, da če država članica Evropski svet uradno obvesti o svoji nameri za izstop iz EU, lahko ta država to uradno obvestilo tudi enostransko prekliče. Vendar ta možnost obstaja le, dokler ne začne veljati sporazum o izstopu, sklenjen med EU in državo članico, oziroma če tega sporazuma ni, dokler se ne izteče dveletno obdobje od uradnega obvestila o nameri za izstop iz EU.²³

4. Primer izstopa Združenega kraljestva – Brexit

Evropsko povezovanje je v preteklosti v Evropo prineslo mir in omogočilo neprimerno večji obseg sodelovanja pri zadevah skupnega interesa v hitro spreminjajočem se svetu. Odločitev Združenega kraljestva, da zapusti Evropsko Unijo, je prinesla veliko negotovost, zlasti glede negativnih posledic, ki bi vplivale na življenje v Združenem kraljestvu, v manjšem obsegu pa tudi v preostalih državah članicah. Državljeni, ki so svoja življenja gradili na podlagi pravic, ki so izhajale iz britanskega članstva v EU, so se soočili z možnostjo izgube teh pravic. Podjetja so izgubila predvidljivost in gotovost, ki jo prinaša zakonodaja EU. Izstop pa je imel posledice tudi za javne organe.²⁴

4.1. Razlogi za izstop

Odnos Združenega kraljestva do Evrope je bil skozi zgodovino vedno ambivalenten. Samo razmišljanje o izstopu se je pojavilo že leta 2015. Takratni britanski predsednik vlade, David Cameron, je novembra v pismu predsedniku Evropskega sveta, Donaldu Tusku, opredelil področja, glede katerih želi izvesti pogajanja o britanskih pogojih za ohranitev članstva. V primeru, da EU na pogoje pristane, bi si prizadeval, da Združeno kraljestvo ne sproži postopka o izstopu iz EU. Osrednja področja, na katera so se na-

²³ SEU Wightman in drugi, C-621/18.

²⁴ European Council (Art. 50) guidelines for Brexit negotiation, European Council, 2017, e-vir.

našale zahteve, so bila štiri. Na področju ekonomske politike je želel navedbo, da evro ni edina valuta EU, da bi s tem zagotovil enakopravno obravnavo držav, ki niso v evrskem območju. Želel pa je tudi zagotovilo, da države, ki ne uporabljajo evra kot svoje valute, ne bodo vključene v reševanje prezadolženih držav. Na področju konkurenčnosti je želel zmanjšati breme pretirane regulacije in razširiti enotni trg. Tretji sklop zahtev se je nanašal na priseljevanje in socialne transferje. Državljeni drugih držav članic, ki bi v Združenem kraljestvu bivali manj kot štiri leta, ne bi bili upravičeni do nobenih socialnih ugodnosti. Četrty sklop zahtev pa je zadeval področje suverenosti držav članic. Cameron je za Združeno kraljestvo zahteval neuporabo določbe o 'vse tesnejši Uniji', tako da ne bi bila več vključena v nadaljnjo politično integracijo. Prav tako se je zavzemal za večjo pristojnost nacionalnega parlamenta, ki bi moral imeti možnost blokiranja zakonodaje, sprejete v okviru EU.²⁵

Evropski svet je glede na stališče britanskega predsednika vlade sprejel odločitev, da bodo o tem razpravljali na decembrskem zasedanju, konkreten predlog pa sprejeli februarja na podlagi vsebinske politične razprave glede gospodarskega upravljanja, konkurenčnosti, suverenosti ter socialnih ugodnosti in prostega gibanja oseb.²⁶

Kot je bilo napovedano je Donald Tusk 2. februarja 2016 britanskemu predsedniku vlade, Davidu Cameronu, predstavil predlog nove ureditve, v katerem so bila obravnavana vsa vprašanja predsednika vlade. Predlog je predstavljal podlago za pogajanja o kompromisu z vsemi državami članicami in dosego dogovora na zasedanju Evropskega sveta, ki je bil načrtovan za 18. in 19. februar. Voditelji EU so po intenzivnih pogajanjih dosegli dogovor, ki je okrepil položaj Združenega kraljestva v EU. Šlo je za pravno zavezujoč in nepreklicen sklep vseh 28 voditeljev držav članic.²⁷

Britanci so o novem dogovoru odločali na referendumu.

4.2. Referendum

Referendum se je zgodil 23. junija 2016. Namen je bil ugotoviti voljo Britancev glede izstopa Združenega kraljestva iz EU, kar je

²⁵ Hojnik, 2016, str. 17.

²⁶ Pogajanja pred referendumom o članstvu Združenega kraljestva v EU, Evropski svet, 2019, e-vir.

²⁷ Ibid.

predstavljalo pomemben mejnik v odnosu, ki je bil skozi zgodovino težavnejši kot odnos z drugimi državami članicami. Rezultat referendumu je bil tesen – 51,9% državljanov je glasovalo za in 48,15 proti izstopu. Svoj glas je oddalo približno 30 milijonov ljudi.²⁸ Ob izidu referendumu so predsednik Evropskega sveta Tusk, predsednik Evropske komisije Juncker, predsednik Evropskega parlamenta Schulz in predsednik nizozemske vlade Rutte podali skupno izjavo, v kateri so poudarili, da odločitev Britancev, da zapustijo EU, obžalujejo, a spoštujejo. Nova ureditev za Združeno kraljestvo v okviru EU, ki je bila sprejeta na zasedanju Evropskega sveta 18. in 19. februarja 2016, tako nikoli ni stopila v veljavo.²⁹

4.3. Potek pogajanj o izstopu Združenega kraljestva iz EU

Izid referendumu je spodbudil odstop britanskega predsednika vlade Davida Camerona, ki je vodil kampanjo za ohranitev Združenega kraljestva v EU. Mesec dni po odstopu ga nadomesti Theresa May, ki 29. marca 2017 Evropski svet uradno obvesti o nameri sprožitve postopka o izstopu Združenega kraljestva iz EU na podlagi člena 50 PEU. Po notifikaciji o izstopu Združenega kraljestva 27 voditeljev članic sprejme smernice za pogajanja. Svet pogajalske smernice o vsebini in institucionalni ureditvi sprejme in za pogajalca EU imenuje Evropsko komisijo.³⁰

19. julija glavni pogajalec EU Michel Barnier in minister Združenega kraljestva za izstop iz Evropske unije David Davis v Bruslju uradno začneta pogajanja med EU in Združenim kraljestvom.³¹

Septembra se Svet v sestavi EU 27 seznani z napredkom pogajanj o brexitu, hkrati pa se začne tudi četrti krog pogajanj. Tako peti kot šesti krog pogajanj o brexitu poteka v Bruslju. Po besedah glavnega pogajalca EU so pogajanja potekala v konstruktivnem vzdušju, vendar pa znatni napredek ni bil dosežen.³²

24. novembra pride do srečanja predsednika Donalda Tuska s predsednico vlade Thereso May. Po srečanju Tusk pojasni, da je sicer pripravljen predložiti osnutek smernic 27 držav članic EU za pogajanja o brexitu v zvezi s prehodnim obdobjem in prihodnji-

²⁸ Sandford, 2020, e-vir.

²⁹ Pogajanja pred referendumom o članstvu Združenega kraljestva v EU, Evropski svet, 2019, e-vir.

³⁰ Izstop Združenega kraljestva, Evropski svet, 2020, e-vir.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

mi odnosi, vendar pa sta Združeno kraljestvo in Evropska komisija prosila za več časa.³³

Ministrice in ministri EU 27 29. januarja 2018 sprejmejo nov sklep pogajalskih smernic za pogajanja o brexitu, ki vsebujejo podrobnosti o stališču sedemindvajsetih članic glede prehodnega obdobja. V skladu s stališčem bodo v prehodnem obdobju za Združeno kraljestvo še naprej veljale vse določbe pravnega reda EU, kot če bi bilo še vedno država članica, vendar pa v tem času ne bo več sodelovalo v institucijah in pri sprejemanju odločitev v okviru EU, saj bo v prehodnem obdobju že obravnavano kot tretja država. Sledi sedmi krog pogajanj med EU in Združenim kraljestvom.³⁴

Konec februarja Michel Barnier Svetu v sestavi EU 27 poroča o najnovešem napredku v pogajanjih z Združenim kraljestvom. 28. februarja Evropska komisija objavi osnutek sporazuma o izstopu med EU in Združenim kraljestvom. Osnutek sporazuma o izstopu v pravni jezik prevaja skupno poročilo pogajalcev EU in vlade Združenega kraljestva o prvi fazi pogajanj. Vsebuje pa tudi predlog besedila, pripravljenega na podlagi stališč EU, o drugih vprašanjih, ki zadevajo izstop in so navedena v skupnem poročilu ter besedilo o prehodnem obdobju, zasnovano na dodatnih pogajalskih smernicah, ki jih je Svet na podlagi člena 50 PEU sprejel 29. januarja 2018.³⁵

Po pogajanjih, ki potekajo med 13. in 19. marcem, pogajalci EU in Združenega kraljestva predstavijo različico osnutka o izstopu, ki prikazuje dosednji napredek v pogajanjih. V aprilu in maju sledita dva sklopa pogajanj, 14. maja pa se ponovno sestane Svet v sestavi EU 27.³⁶

Evropska Komisija in Združeno kraljestvo 19. junija podala skupno izjavo glede napredka, ki je bil dosežen v času od prejšnje različice besedila. 26. junija sledi zasedanje Sveta v sestavi EU 27 in 29. junija zasedanje Evropskega sveta v sestavi EU 27. Ministri in ministrice ocenijo stanje pogajanj o brexitu in razpravljajo tem, kaj je še treba narediti za finalizacijo sporazuma o izstopu, vključno z rešitvijo vprašanja irske meje, pa tudi o prihodnjih odnosih med EU in Združenim kraljestvom.³⁷

Odličen napredek v pogajanjih o brexitu je bil dosežen 15. novembra. Predsednik Evropskega sveta Donald Tusk 22. novembra

³³ Ibid.

³⁴ Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

državam članicam EU 27 pošlje osnutek politične izjave o okviru prihodnjih odnosov med EU in Združenim kraljestvom. 25. novembra voditelji in voditeljice EU 27 potrdijo osnutek sporazuma o izstopu Združenega kraljestva iz EU in odobrijo osnutek politične izjave o prihodnjih odnosih med EU in Združenim kraljestvom. 5. decembra Komisija po zasedanju Evropskega sveta sprejme predlog sklepa Sveta o podpisu sporazuma in začne postopek za podpis in sklenitev sporazuma o izstopu Združenega kraljestva.³⁸

11. januarja 2019 Svet sprejme sklep o podpisu sporazuma o izstopu. 20. marca Združeno kraljestvo na Evropski svet naslovi pismo s prošnjo za podaljšanje obdobja na podlagi člena 50 PEU. Voditelji in voditeljice EU 27 ponudijo podaljšanje obdobja do 22. maja 2019 v primeru, da britanski parlament potrdi sporazum o izstopu, v nasprotnem primeru se brexit odloži zgolj do 12. aprila. Še pred iztekom podaljšanega obdobja Theresa May ponovno za-prosi za dodatno podaljšanje, pri čemer poudari, da so pripravljene izvesti volitve v Evropski parlament, če bi bilo Združeno kraljestvo v času volitev še vedno član EU. Voditelji EU se na zasedanju dogovorijo o odložitvi brexita do 31. oktobra. 17. oktobra je dosežen dogovor na ravni pogajalcev, 19. oktobra pa Združeno kraljestvo že tretjič pošlje prošnjo za podaljšanje roka za brexit, tokrat do 31. januarja 2020. Evropski svet sklep o podaljšanju obdobja na podlagi člena 50(3) PEU sprejme z namenom, da se omogoči več časa za ratifikacijo sporazuma o izstopu.³⁹

24. januarja 2020 predsednik Charles Michel in predsednica Ursula von der Leyen v Bruslju podpišeta sporazum o izstopu. Pozneje istega dne je dokument v Londonu podpisal tudi predsednik britanske vlade Boris Johnson.⁴⁰

Evropski parlament je 29. januarja na plenarnem zasedanju odobri sporazum o izstopu. Združeno kraljestvo sočasno potrdi ratifikacijo sporazuma o izstopu. Dan kasneje EU ratificira sporazum o izstopu, saj Svet po pisnem postopku sprejme sklep o sklenitvi sporazuma v imenu EU. Sporazum o izstopu začne veljati 31. januarja opolnoči (po srednjeevropskem času). Združeno kraljestvo uradno izstopi iz EU in postane tretja država.⁴¹

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

4.4. Odnos Evropska unija – Združeno kraljestvo v prihodnosti in potencialni modeli Brexita

Združeno kraljestvo je s 1. februarjem 2020 zapustilo EU in postalo tretja država, vendar pa so Britanci kljub izstopu iz EU do konca prehodnega obdobja, ki se je izteklo 31. decembra 2020, ohranili večino dogovorov, ki so bili sklenjeni v času članstva Združenega kraljestva v EU. Pri tem je v ospredju predvsem sporazum, ki zajema štiri temeljne svoboščine in državam članicam omogoča prost pretok ljudi, blaga, storitev in kapitala znotraj enotnega trga EU.⁴²

Za prihodnji odnos med EU in Združenim kraljestvom so bila ključna pogajanja o prihodnjih odnosih. Glede na dejstvo, da je EU največji trgovinski partner Združenega kraljestva, lahko sklepamo, da sta si obe strani prizadevali ohraniti čim tesnejše partnerstvo tudi v prihodnosti. V grobem se je razmišljalo o štirih že obstoječih modelih – norveški model, švicarski model, turški model in kanadski model, vendar pa ima vsak izmed teh modelov določene pomanjkljivosti glede na zahteve, ki jih ima EU na eni in ZK na drugi strani. V primeru, da se EU in ZK nebi uspeli dogovoriti o prihodnjem razmerju, pa bi trgovanje med njima od 31. decembra 2020 naprej potekalo po pravilih Svetovne trgovinske organizacije.⁴³

4.4.1. Norveški model (EEA in EFTA)

4.4.1.1. Norveški model in Združeno kraljestvo

Norveški model bi Združenemu kraljestvu omogočil, da zapusti carinsko unijo, hkrati pa ostane na enotnem trgu EU in s tem ohrani popoln dostop do skupnega trga. Omogočeno bi bilo tudi prosto sklepanje trgovinskih sporazumov s tretjimi državami. Vendar pa bi morale Združeno kraljestvo še naprej spoštovati vse štiri svoboščine EU, kar vključuje tudi svobodo gibanja. Sprejeti bi morali tudi pravni red in predpise EU, ne da bi imeli možnost soočanja pri sprejemanju pravil v prihodnosti. Prav tako bi morali tudi v prihodnje znatno prispevati v proračun EU.⁴⁴

Glede na dejstvo, da bi v zameno za popoln dostop do skupnega trga Združeno kraljestvo morale ohraniti prost pretok ljudi

⁴² Piris, 2016, e-vir.

⁴³ The options for the UK's trading relationship with the EU, Institute for government, e-vir.

⁴⁴ Ibid.

ter poleg pripevanja v proračun še naprej sprejemati pravni red in predpise EU, se norveški model ne zdi ustrezna alternativa za ureditev prihodnjih odnosov med EU in Združenim kraljestvom.

4.4.2. Švicarski model

4.4.2.1. Švicarski model in Združeno kraljestvo

V primeru, da bi se Združeno kraljestvo odločilo uporabiti švicarski model sodelovanja z EU, bi bilo potrebno skleniti veliko dvostranskih sporazumov, ki bi Združenemu kraljestvu omogočili brezcarinsko trgovanje z EU in omejen dostop do enotnega trga EU za storitve. Vendar pa bi morale Združeno kraljestvo v zameno sprejeti prosto gibanje ljudi, prispevati v proračun EU in sprejemati zakonodajo EU v zvezi s področji, do katerih lahko dostopajo.⁴⁵

Glede na to, da bi tudi pri švicarskem modelu Združeno kraljestvo v prihodnosti morale dopuščati prost pretok ljudi, prispevati v proračun in sprejemati zakonodajo EU, kar je v nasprotju s tremi glavnimi zahtevami, ki jih je britanska vlada zasleduje v pogajanjih, je bilo za pričakovati, da tudi ta model ne predstavlja ustrezne alternative, na podlagi katere bi EU in Združeno kraljestvo sklenila sporazum o prihodnjih odnosih.

4.4.3. Turški model (Custom Union)

4.4.3.1. Customs union in Združeno kraljestvo

Če bi se Združeno kraljestvo odločilo za carinsko unijo po vzoru turškega modela, bi to pomenilo, da ohrani skupne zunanje tarife ter uvozne pogoje, ki jih postavlja EU. Vendar pa z vstopom v carinsko unijo Združeno kraljestvo ne bi imelo popolnega dostopa do notranjega trga EU, razen v primeru, da bi sporazum razširili tudi na storitveni sektor. Sprejem skupne zunanje tarife EU bi Združeno kraljestvo omejilo pri sklepanju bilateralnih sporazumov o prosti trgovini z državami, s katerimi EU še nima sklenjenega sporazuma. Prav tako pa bi Združeno kraljestvo morale sprejeti velik del zakonodaje in se podrediti politiki trgovanja, ki velja v EU, kar pomeni, da tudi ta model ne predstavlja ugodnega kompromisa glede prihodnjih odnosov za Združeno kraljestvo.⁴⁶

⁴⁵ The options for the UK's trading relationship with the EU, Institute for government, e-vir.

⁴⁶ Ibid.

4.4.4. Kanadski model (Free Trade Agreement)

4.4.4.1. Free Trade Agreement in Združeno kraljestvo

Sporazum o prosti trgovini je predstavljal najprimernejši model, ki bi lahko uredil prihodnje odnose med EU in Združenim kraljestvom, vendar na žalost noben od že sklenjenih sporazumov o prosti trgovini ni mogel služiti kot vzorec za ureditev novih odnosov med EU in Združenim kraljestvom, saj noben izmed njih ni tako obsežen, kot so si prizadevali Britanci. Neprimerljiva z drugimi državami bi bila že sama pogajanja o sklenitvi sporazuma o prosti trgovini med EU in Združenim kraljestvom, saj bi Združeno kraljestvo pogajanja začelo s položaja popolne integracije. Pri tem bi si Britanci želeli ohraniti številne vidike trenutnega odnosa, hkrati pa zmanjšati povezovanje na področjih neposredne jurisdikcije, prostega pretoka ljudi, prispevanja v proračun, oblikovanja trgovinske politike in sprejemanja zakonov.⁴⁷

4.4.5. Svetovna trgovinska organizacija (World Trade Organization)

4.4.5.1. World Trade Organization in Združeno kraljestvo

Združeno kraljestvo je članica WTO od leta 1995. V primeru, da EU in Združeno kraljestvo nebi sklenila sporazuma o prihodnjih odnosih, Združenemu kraljestvu nebi bilo treba ponovno zaprositi za članstvo, temveč bi moralo zgolj skleniti dogovor o svojih zavezah. Prednost delovanja po pravilih WTO za Združeno kraljestvo bi bila, da ne bi bilo prostega pretoka ljudi, prav tako ne bi prispevali v proračun EU ali bili dolžni sprejemati zakonodajo. Vendar pa bi na drugi strani prišlo do izgube popolnega dostopa do enotnega trga EU, kar pomeni, da bi moralo Združeno kraljestvo na novo urejati mednarodne sporazume.⁴⁸

4.5. Pogajanja o prihodnjih odnosih med EU in Združenim kraljestvom

Z začetkom veljavnosti sporazuma o izstopu se je začelo prehodno obdobje, ki naj bi trajalo do 31. decembra 2020. S prehodnim

⁴⁷ Piris, 2016, e-vir.

⁴⁸ Brexit: the options for trade, 2016, str. 53.

obdobjem so državljanke in državljani ter podjetja dobili čas, da se prilagodijo novim okoliščinam. V prehodnem obdobju Združeno kraljestvo še naprej uporablja pravo EU, vendar ni več zastopano v institucijah. Ker je Združeno kraljestvo z izstopom postalo tretja država, se pogajanja o prihodnjih odnosih lahko začnejo.⁴⁹

Svet 25. februarja 2020 sprejme sklep o odobritvi začetka pogajanj o novem partnerstvu z Združenim kraljestvom in o uradnem imenovanju Komisije za pogajalko EU. V smernicah za pogajanja, ki jih je sprejel Svet, je poudarjeno, da bi moralo prihodnje partnerstvo glede na geografsko bližino in gospodarsko soodvisnost obeh strani temeljiti na trdnih zavezah za zagotovitev enakih konkurenčnih pogojev, ki bi omogočali odprto in pošteno konkurenco.⁵⁰

V Bruslju se 2. marca začne prvi krog pogajanj o prihodnjih odnosih med EU in Združenim kraljestvom. Dogovorjeno je, da bodo pogajanja potekala izmenično v Bruslju in Londonu vsake tri tedne. Drugi krog pogajanj, ki bi moral potekati med 18. in 20. marcem, se prestavi zaradi zdravstvene krize, ki jo je povzročil Covid-19. Sledi šesttedenska prekinitev pogovorov, saj izbruh korona virusa popolnoma zasenčil proces pogajanj o prihodnjih odnosih.⁵¹

Michel Barnier, glavni pogajalec Evropske komisije, in David Frost, glavni pogajalec Združenega kraljestva, 15. aprila prek videokonference pregledata delo, ki je bilo opravljeno od prvega kroga pogajanj in se dogovorita, da bodo pogovori o prihodnjih odnosih glede na stanje, ki ga v svetu povzroča pandemija korona virusa potekali prek videokonferenc 20. aprila, 11. maja in 1. junija.⁵²

25. junija da Svet s pisnim postopkom vedeti, da je seznanjen z odločitvijo vlade Združenega kraljestva, da ne bo zahtevala podaljšanja prehodnega obdobja. Ponovno potrdi tudi svojo polno podporo pogajalcem EU in poudari, da je pripravljen doseči ambiciozen sporazum v skladu s pogajalskimi smernicami. Pozdravi načrte, ki so jih sprejeli glavni pogajalci, da bi okrepili pogajalski proces in ustvarili najugodnejše pogoje za doseg sporazuma pred koncem leta 2020. Za konec Svet poudari, da bo tudi v priho-

⁴⁹ Pogajanja o prihodnjih odnosih med EU in Združenim kraljestvom, Evropski svet, 2020, e-vir.

⁵⁰ Odnosi med EU in Združenim kraljestvom: Svet odobril začetek pogovorov in sprejel pogajalske smernice, Evropski svet, 2020, e-vir.

⁵¹ Pogajanja o prihodnjih odnosih med EU in Združenim kraljestvom, Evropski svet, 2020, e-vir.

⁵² Sandford, 2020, e-vir.

dnje natančno spremljal učinkovito izvajanje Sporazuma o umiku, zlasti njegovega dela o pravicah državljanov in treh njegovih protokolov.⁵³

Šesti krog pogajanj poteka med 21. in 23. julijem. Sledi sedmi krog pogajanj, ki poteka med 17. in 21. avgustom v Bruslju. Glavni pogajalec EU Michel Barnier ob zaključku pogajanj o prihodnjih odnosih pove, da je zaskrbljen in razočaran glede poteka pogajanj. Po oceni Barnierja v tem trenutku pravočasne sklenitve dogovora o prihodnjih odnosih ni na vidiku. Britanski vladi očita, da zapravlja dragocen čas, ki ga imajo na voljo za sklenitev sporazuma. Frost na drugi strani ostaja optimističen in pravi, da je dogovor še vedno mogoč, vendar pa ga ne bo lahko doseči. Krivdo za zastoje pri pogajanjih pa pripiše EU, ki po njegovem mnenju nepotrebno otežuje napredek, ko vztraja, da mora London, še preden se lahko lotijo ostalih področij, sprejeti pravila EU glede ribolova in konkurence.⁵⁴

Osmi krog pogajanj poteka med 8. in 10. septembrom v Londonu. Deveti krog pogajanj pa poteka med 29. septembrom in 2. oktobrom v Bruslju, vendar pa tudi po zaključku devetega kroga pogajanj ostaja jasno, da napredek pri ključnih vprašanjih še vedno ni zadosten.⁵⁵

15. oktobra Evropski Svet razpravljala o odnosih med EU in Združenim kraljestvom. Voditelji in voditeljice glavnega pogajalca EU pozovejo, naj v prihodnjih tednih nadaljuje pogajanja, Združeno kraljestvo pa, naj stori vse potrebno, da bo dogovor mogoč.⁵⁶

24. decembra pogajalci sklenejo sporazum o trgovini in sodelovanju med EU in Združenim kraljestvom ter sporazum o varnosti podatkov, ki predstavljata velik korak v smeri zaščite evropskih interesov, zagotavljanja poštene konkurence in tesnega sodelovanja tudi v prihodnje. Svet sklep o podpisu sprejme 29. decembra. Do podpisa pride dan kasneje, 30. decembra, ko predsednik Evropskega sveta in predsednica Evropske komisije v imenu EU podpišeta sporazum o trgovini in sodelovanju ter sporazum o varnosti podatkov. Sporazuma sta nato predložena Združenemu kraljestvu z namenom, da ju podpiše še predsednik vlade Boris Johnson.⁵⁷

⁵³ EU-UK relations: Council adopts conclusions, European Council, 2020, e-vir.

⁵⁴ London in Bruselj po zadnjem krogu pogajanj o odnosu po brexitu razočarana, Ius info, 2020 e-vir.

⁵⁵ Pogajanja o prihodnjih odnosih med EU in Združenim kraljestvom, Evropski svet, 2020, e-vir.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Pogajanja o prihodnjih odnosih med EU in Združenim kraljestvom, Evropski svet, 2020, e-vir.

Sporazuma sta v Uradnem listu objavljen 31. decembra, uporabljati pa se začneta s prvim dnevom novega leta. Njuna začasna uporaba je sprva predvidena do konca februarja, vendar pa je dopuščena možnost, da se pogodbenici dogovorita o podaljšanju njune uporabe. Do podaljšanja pride 23. februarja na zahtevo EU. Začasna uporaba sporazumov je podaljšana do 1. aprila, saj je potrebno zagotoviti dovolj časa za dokončanje pravno lingvističnega pregleda sporazumov v vseh 24 uradnih jezikih EU, preden pride do njune ratifikacije. Evropski parlament sporazuma potrdi 28. aprila, kar predstavlja ključni korak na poti do ratifikacije. Dan kasneje, 29. aprila, Svet sprejme sklep o sklenitvi sporazuma o trgovini in sodelovanju ter sporazuma o varnosti podatkov. To je za EU zadnji korak pri ratifikaciji dogovora po brexitu. Sporazuma začneta veljati 1. maja 2021.⁵⁸

5. Posledice izstopa za EU in Združeno kraljestvo

Kakšne bodo posledice brexita za EU in Združeno kraljestvo, je bilo odvisno predvsem od uspešnosti pogajanj za sklenitev dogovora o prihodnjih odnosih. Čeprav je pandemija korona virusa situacijo otežila, so pogajanja v prilagojeni obliki potekala, kolikor je bilo mogoče nemoteno. Covid-19 je na pogajanja vplival tudi na povsem operativni ravni, saj so bili med obolelimi tudi nekateri glavni predstavniki, kar je še dodatno upočasnilo sam proces pogajanj, vendar pa se kljub pandemiji pogajalci niso odločili za podaljšanjem roka za sklenitev dogovora o prihodnjih odnosih in so še pred koncem leta uspešno sklenili sporazum in trgovini in sodelovanju med EU in Združenim kraljestvom ter sporazum o varnosti podatkov. Tako sta Bruselj in London štiri leta in pol po referendumu, na katerem so se Britanci odločili za izstop, sklenila dogovor o prihodnjih odnosih, ki ga je britanski premier Boris Johnson označil za največji trgovinski sporazum do zdaj. Glavni evropski pogajalec za brexit Michel Barnier pa je izpostavil, da dogovor temelji na štirih stebrih. To so prosta in pravična trgovina, ekonomsko in socialno partnerstvo, varnost državljanov ter upravljanje sporazuma.⁵⁹

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

5.1. Prost pretok ljudi in migracije

Prost pretok ljudi in z njim povezana odprava na mejah med državami članicami sta skupaj z drugimi ekonomskimi svoboščinami del splošnega koncepta notranjega trga EU. Prost pretok ljudi danes ne predstavlja samo ekonomske svoboščine, ampak omogoča gibanje znotraj EU tudi osebam, ki niso ekonomsko dejavne. Pravila o prostem pretoku ljudi imajo zato dve temeljni komponenti – gibanje ekonomsko aktivnih oseb, ki je urejeno v členu 45 PDEU, in gibanje ekonomsko neaktivnih oseb (študenti, upokojenci, turisti), ki ga ureja člen 21 PDEU.⁶⁰

Vpliv britanskega volilnega telesa o izstopu iz EU ima tako kratkoročen kot dolgoročen vpliv na vsa področja življenja, predvsem na temeljne svoboščine, ki izhajajo iz enotnega notranjega trga EU. Mednje spada tudi prosto gibanje ljudi med državami članicami. Državljeni EU v Združenem kraljestvu ali državljani Združenega kraljestva v državi EU, ki so tam že živeli pred januarjem 2021, bodo lahko tam živeli in delali še naprej, če so tam prijavljeni, in jim bodo države članice ali Združeno kraljestvo izdale dovoljenja za bivanje. Za državljane Združenega kraljestva, ki še ne živijo v EU, pravica do življenja in dela v kateri koli državi EU (razen Irske, s katero ima Združeno kraljestvo poseben sporazum), ne bo avtomatično podeljena in se lahko soočijo z omejitvami. Prav tako njihova izobrazba ne bo avtomatično prepoznana v državah EU, kot je bila do sedaj.⁶¹

Državljeni Združenega kraljestva, ki bodo želeli obiskati EU ali v njej bivati več kot 90 dni iz kakršnega koli razloga, bodo morali izpolnjevati pogoje za vstop in bivanje, ki veljajo za državljane držav izven EU. To velja tudi za državljane Združenega kraljestva, ki imajo v EU prijavljeno drugo prebivališče. Prebivalci EU, ki se bodo želeli preseliti v Združeno kraljestvo dolgoročno ali, da bi tam delali - se pravi, za dlje kot za šest mesecev - bodo morali izpolnjevati pogoje za priseljevanje, ki jih postavlja vlada Združenega kraljestva, med drugim bodo morali zaprositi za vizum.⁶²

Do sprememb je prišlo tudi na področju potovanj. Državljeni Združenega kraljestva lahko obiskujejo EU skupaj 90 dni v 180-dnevnem obdobju in za to ne potrebujejo vizuma, Vendar pa

⁶⁰ Ferčič, Hojnik, Tratnik, 2011, str. 142.

⁶¹ Dogovor o Brexitu: kaj novi odnosi med EU in Združenim kraljestvom pomenijo za vas, Evropski parlament, 2021, e-vir.

⁶² Ibid.

pri tem ne morejo več skozi hitre carinske preglede in preglede potnih listov v EU. Prav tako bodo morali imeti povratno vozovnico in po potrebi dokazati, da imajo dovolj sredstev za obisk, njihov potni list pa bo moral biti veljaven vsaj še šest mesecev.⁶³

Na drugi strani bodo lahko državljani EU lahko vizuma obiskali Združeno kraljestvo za obdobje do šestih mesecev, za vstop pa bodo potrebovali potni list.⁶⁴

5.2. Prost pretok blaga in trgovinski odnosi

Eno izmed temeljnih načel PDEU je pravica do prostega pretoka blaga, ki je urejena v členu 28 PDEU. Sprva je prost pretok blaga zagotavljal odpravo carinskih dajatev, količinskih omejitev, prepoved ukrepov z enakim učinkom, kot ga ima carina, in količinske omejitve ter vzpostavitev skupne zunanje tarife za EU. Kasneje pa je bila pozornost usmerjena na odpravo ostalih ovir za prost pretok blaga z namenom vzpostavitve enotnega notranjega trga.⁶⁵

Carinska unija EU predstavlja največjo carinsko unijo na svetu. Gre za enotno trgovinsko območje, v katerem lahko blago brez omejitev kroži ne glede na to, ali je bilo proizvedeno v EU ali uvoženo od drugod, če je v skladu z vsemi uvoznimi formalnostmi. Carinsko dajatev za blago, ki ni proizvedeno v EU in se uvozi iz tretjih držav, je potrebno plačati zgolj, ko blago prvič vstopi v EU. Pri tem za izdelke na zunanjih mejah carinske unije veja enotna uvozna tarifa.⁶⁶

Ker sta EU in Združeno kraljestvo uspela skleniti dogovor lahko trgovanje z blagom med Združenim kraljestvom in državami EU še naprej poteka brez carin in kvot. Vendar pa je treba pri tem upoštevati nove postopke uvoza v in izvoza iz Združenega kraljestva, saj so na mejah nadzori upoštevanja predpisov notranjega trga EU (kot so denimo zdravstveni, varnostni, socialni standardi) oziroma predpisi Združenega kraljestva. To pa prinaša več birokratskih postopkov in dodatne stroške. Ves uvoz v EU bo podvržen carinskim formalnostim, ker morajo biti skladni z vsemi standardi EU, bodo podvrženi tudi preverbam in nadzorom. To ne velja za blago, ki se bo izmenjevalo med Severno Irsko in EU.⁶⁷

⁶³ Ibid

⁶⁴ Dogovor o Brexitu: kaj novi odnosi med EU in Združenim kraljestvom pomenijo za vas, Evropski parlament, 2021, e-vir.

⁶⁵ Maciejewski, Naes, 2020, e-vir.

⁶⁶ Customs Union, CFI, e-vir.

⁶⁷ Dogovor o Brexitu: kaj novi odnosi med EU in Združenim kraljestvom pomenijo za vas, Evropski

5.3. Prost pretok storitev in kvalifikacije

Člen 57(1) PDEU storitve opredeljuje kot dejavnosti, ki se praviloma opravljajo za plačilo in ki jih ne urejajo določila, ki se nanašajo na prost pretok blaga, kapitala in ljudi. Storitve predstavljajo ključno dejavnost gospodarstva EU. Temeljni načeli prostega pretoka storitev sta svoboda ustanavljanja in svoboda opravljanja storitev v drugih državah članicah, saj se s tem zagotavlja mobilnost podjetij ter poklicnih delavcev znotraj EU.⁶⁸

V strahu, da EU in Združeno kraljestvo izgubilo dostop do prostega pretoka storitev, so številna mednarodna podjetja, ki imajo sedež v Združenem kraljestvu še pred sklenitvijo dogovora začela razmišljati v smeri, da preselijo sedeže podjetij v eno izmed držav članic EU. Pomisleki so bili več kot upravičeni, saj britanska podjetja od konca prehodnega obdobja nimajo več avtomatično pravice nuditi svoje storitve v EU. Če želijo podjetja še naprej delovati v EU, morajo imeti v eni izmed držav članic registriran naslov, pri tem pa ne morejo slediti pravilniku za celotno EU, ampak morajo upoštevati predpise vsake posamezne države posebej.⁶⁹

Pogoji pa so se zaostрили tudi pri priznavanju poklicnih kvalifikacij, saj od 1. januarja 2021 na tem področju ni več samodejnega priznavanja. Ljudem s kvalifikacijami pridobljenimi v Združenem kraljestvu se je močno otežilo ponujanje storitev v EU, saj morajo posamezniki, če se želijo prepričati ali so njihove kvalifikacije še vedno priznane, preveriti pravila vsake države članice.⁷⁰

Ne glede na vse spremembe pa sta se EU in Združeno kraljestvo zavezala, da se bosta še naprej pogovarjala in poskušala v prihodnje izboljšati dostop Združenega kraljestva do storitvenega sektorja EU.⁷¹

5.4. Prost pretok kapitala

Prost pretok kapitala predstavlja najnovejšo in najširšo temeljno svoboščino enotnega trga EU, ki je urejen v členih 63-66 PDEU. Kapital se lahko za namen investicij ali plačil prosto giba tako med državami članicami kot med državami članicami in tretjimi državami. Do prostega pretoka kapitala je upravičen vsakdo, ki ima

parlament, 2021, e-vir.

⁶⁸ Ferčič, Hojnik, Tratnik, 2011, str. 161.

⁶⁹ Edgington, 2020, e-vir.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid.

kapital v eni izmed držav članic, ne glede na državljanstvo, prebivališče ali sedež podjetja. Za evropske državljane pomeni prost pretok kapitala sposobnost izvesti številne transakcije, za podjetja pa pomeni sposobnost vlaganja v druga evropska podjetja in dviga denarja, kjer je ceneje. Čezmejni pretok kapitala zajema neposredne tuje investicije, nepremičninske nakupe, naložbe v vrednostne papirje, odobritev in dodelitev posojil in kreditov ter drugih postopkov v finančnih institucijah, vključno z osebnim kapitalom. Cilj prostega pretoka kapitala je zagotoviti odprte, konkurenčne in učinkovite evropske trge ter storitve.⁷²

Izstop Združenega kraljestva iz EU ima največji vpliv na prost pretok kapitala. Združeno kraljestvo je bilo pred izstopom privlačno za neposredne tuje naložbe, saj je ponujalo dostop do velikega trga. Za tuje investitorje je bilo zanimivo predvsem zato, ker je šlo za angleško govoreče območje, ki je zaradi članstva v EU omogočalo prost dostop do enotnega trga EU. Z izstopom pa je Združeno kraljestvo izgubilo privilegij do enotnega trga, posledično pa se je bistveno zmanjšalo tudi število naložb.⁷³

EU in Združeno kraljestvo sta se sicer v začetku leta 2021 dogovorila, da bosta delala na medsebojnih odnosih v povezavi s finančnimi storitvami, vendar pa velja splošno prepričanje, da EU pravil Združenega kraljestva ne bo priznala kot enakovredna svojim, kar bo močno omejilo sposobnost trgovanja podjetij, ki imajo sedež v Združenem kraljestvu.⁷⁴

5.5. Izobraževanje

Izstop Združenega kraljestva iz EU ima velik vpliv tudi na izobraževalni sektor. Posledice bodo doletele številne študente, tako tiste, ki prihajajo iz držav članic in študirajo v Združenem kraljestvu, kot tudi britanske študente, ki se izobražujejo na celini, saj se je Združeno kraljestvo odločilo, da ne bo več sodelovalo v programu študentskih izmenjav Erasmus+ in da bo s septembrom 2021 uvedlo svoj program izmenjav, ki bo imenovan po matematiku Alanu Turingu. Študenti iz EU tako ne bodo več mogli sodelovati v programu izmenjav Erasmus+ z Združenim kraljestvom, izjema so le študenti, ki prihajajo s Severne Irske. Kljub spremembam pa

⁷² Ferčič, Hojnik, Tratnik, 2011, str. 168.

⁷³ Edgington, 2020, e-vir.

⁷⁴ Ibid.

bodo tisti študenti, ki so svojo izmenjavo v okviru Erasmus+ že začeli, to nemoteno zaključili.⁷⁵

Poleg posledic, ki jih je prinesel brexit za študente, se negotovost pojavlja tudi pri zaposlovanju tujih profesorjev na britanskih univerzah v prihodnosti.⁷⁶

5.6. Zakonodaja

V prehodnem obdobju Združeno kraljestvo ni bilo več država članica EU, kar pomeni, da ni več sodelovalo v postopkih odločanja EU. Poleg tega ni imelo več predstavnikov v institucijah EU, kot sta Evropski parlament in Svet, ter v agencijah, uradih in drugih organih EU. Je pa bilo v sporazumu o prehodnem obdobju dogovorjeno, da se celotno pravo EU na vseh področjih politike še naprej uporablja za Združeno kraljestvo, razen določb Pogodb in aktov, ki za Združeno kraljestvo niso bili zavezujoči že pred začetkom veljavnosti sporazuma o izstopu. Združeno kraljestvo je do konca prehodnega obdobja ostalo del carinske unije EU in enotnega trga, kar pomeni, da so za ta čas veljale vse štiri svoboščine (pretok blaga, kapitala, oseb in storitev) in vse politike EU. Prav tako je bilo za Združeno kraljestvo do konca prehodnega obdobja pristojno tudi Sodišče EU.⁷⁷

Ob koncu prehodnega obdobja so za Združeno kraljestvo prenehale veljati pogodbe EU. Prav tako so se prenehale uporabljati uredbe, saj pravo EU ne narekuje njihove implementacije v nacionalno zakonodajo. Težave so se pojavile le v primerih, ko uredbe učinkujejo na nacionalno zakonodajo. V primeru direktiv je situacija predvidoma manj zapletena, saj so te implementirane v nacionalno zakonodajo in veljajo do razveljavitve oziroma odprave.⁷⁸

Realno gledano je bilo zelo malo verjetno, da bi britanska vlada v trenutku, ko se je prehodno obdobje konča, iz britanske zakonodaje izvzela vse zakone, ki izhajajo iz EU, saj je dejstvo, da mora Združeno kraljestvo zaradi sklenitve sporazuma o prihodnjih odnosih na mnogih področjih tudi v prihodnosti ravnati v skladu z zakonodajo EU.⁷⁹

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Maxwell, 2020, e-vir.

⁷⁷ Prehodno obdobje, Evropska komisija, e-vir.

⁷⁸ Heywood, 2016, e-vir.

⁷⁹ Ibid.

Čeprav so zagovorniki brexita trdili, da bo izstop Združenega kraljestva dramatično zmanjšal birokracijo in Združenemu kraljestvu povrnil suverenost, je bolj verjetno, da bo v kratkem do srednjeročnem obdobju izstop sprožil izjemno zapletene pravne procese in s tem povzročil veliko negotovosti.⁸⁰

5.7. Institucionalne spremembe v Evropski uniji

Posledice izstopa Združenega kraljestva so bile v prehodnem obdobju najvidnejše v institucijah EU. Ker je delovanje in sestava institucij eno izmed bolj pomembnih področij v EU, je Evropska komisija že pred uradnim izstopom sprejela potrebne ukrepe glede preselitve Evropske agencije za zdravila in Evropskega bančnega organa, ki sta imela sedež v Londonu, v Amsterdam oziroma Pariz. Prav tako je prišlo do selitve centra za nadzor varnosti Galileo v Španijo.⁸¹

Največje spremembe v institucijah EU so se zgodile z dnem izstopa Združenega kraljestva iz EU. S 1. februarjem 2020 so svojo funkcijo zapustili evropski poslanci in evropski komisar ter predstavniki v Svetu EU in na Sodišču EU. Za Evropski parlament je to prineslo dve posledici – medtem ko je izstopilo vseh 73 britanskih poslancev, je prišlo do prestrukturiranja sedežev. S tem je bilo 27 sedežev prerazporejenih med druge države članice. Zasedlo jih je pet poslancev iz Francije in Španije, trije poslanci iz Italije in Nizozemske, dva poslanca iz Irske ter po en poslanec iz Švedske, Avstrije, Danske, Finske, Slovaške, Hrvaške, Estonije, Poljske in Romunije. Potrebe po novih volitvah ni bilo, saj so bili ti poslanci izvoljeni že maja 2019 v pričakovanju odhoda Združenega kraljestva. Poleg večjih sprememb v Evropskem parlamentu pa se je dinamika moči spremenila tudi v Svetu, kjer je za sprejem večine zakonodajnih aktov zahtevana kvalificirana večina, ki jo od izstopa Združenega kraljestva doseže 15 držav članic in ne več 16.⁸²

Do zadnje institucionalne sprememb pa je prišlo s sklenitvijo Sporazuma o trgovini in sodelovanju med EU in Združenim kraljestvom. Dogovor določa, da Sodišče EU od konca prehodnega obdobja ni več pristojno za Združeno kraljestvo, kar pomeni, da

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropski centralni banki, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru, Odboru regij in Evropski investicijski banki, 2018, str. 11.

⁸² Kaup, Edwards, 2020, e-vir.

bodo spori, ki jih EU in Združeno kraljestvo ne bosta morala rešiti predloženi neodvisnemu sodišču. Ukinitev pristojnosti Sodišča EU je bila ena izmed ključnih zahtev Združenega kraljestva ob izstopu, saj so podporniki brexita zatrjevali, da bo prav to Združenemu kraljestvu omogočilo, da prevzame nadzor nad svojimi zakoni.⁸³

6. Zaključek

S sprejetjem Lizbonske pogodbe je bila prvič v zgodovini Evropske unije v pogodbo vključena določba, ki državam članicam omogoča izstop iz Evropske unije. Pred tem pravica o izstopu nikjer ni bila izrecno urejena, teoretično bi lahko do izstopa prišlo na podlagi člena 56 Dunajske konvencije o pravu mednarodnih pogodb, ki dopušča možnost odpovedi mednarodne pogodbe ali odstopa od mednarodne pogodbe v primeru, ko ta ne vsebuje določbe o prenehanju veljavnosti, odpovedi ali odstopu. Člen 50 PEU pa od leta 2007 predstavlja edino zakonito pot, ki jo imajo države članice za izstop iz EU.

Združeno kraljestvo je prva izmed držav članic, ki je izkoristila pravico do izstopa na podlagi člena 50 PEU. Ker gre za prvi primer izstopa države članice iz EU, ne obstaja precedens, po katerem bi se lahko ravnali v postopku, ki ga določa člen 50 PEU, ter s tem olajšali potek pogajanj o izstopu in prihodnjih odnosih. Preko analize člena 50 PEU smo lahko videli, da ta določa postopek, v skladu s katerim lahko država članica izstopi, konkretni pogoji, ki bi jih država članica za potrebe izstopa morala izpolniti pa niso navedeni.

Iz člena 50 PEU lahko razberemo, da pri pogajanjih o izstopu države članice iz EU sodelujejo Evropski svet, Svet EU, Evropska komisija in Evropski Parlament. Nič pa ne piše o vlogah, ki jih imajo v samem procesu izstopa. Prav tako člen popolnoma pozabi na Sodišče EU, čeprav je to na podlagi člena 267 PDEU pristojno za predhodno odločanje o vprašanih glede razlage Pogodb. Ker je razlaga člena 50 PEU stvar interpretacije prava EU, bi bilo v primeru nejasnosti za razlago pristojno SEU, kar se je v primeru izstopa Združenega kraljestva tudi zgodilo, ko je SEU obravnavalo vlogo glede možnosti enostranskega preklica uradnega obvestila o izstopu na podlagi člena 50 PEU.

⁸³ Edgington, 2020, e-vir.

Glede na zgoraj opisane ugotovitve lahko zaključimo, da ureditev izstopa države članice iz Evropske unije kljub členu 50 Pogodbe o Evropski uniji ni ustrezna, saj izstop v nobeni od pogodb ni dovolj definiran, da bi bil lahko brez zapletov uporabljen v praksi. To še dodatno potrdi več kot štiri leta trajajoč izstop Združenega kraljestva iz EU, ki se je zaključil s sklenitvijo sporazuma o trgovini in sodelovanju med EU in Združenim kraljestvom ter sporazuma po varnosti podatkov.

Ker je sta bila sporazuma med Evropsko unijo in Združenim kraljestvom sklenjena šele pred kratkim, je trenutno še težko govoriti o gospodarskih in finančnih učinkih izstopa. Jasno je, da si EU in Združeno kraljestvo v prihodnosti želita tesnega sodelovanja, vendar pa bo za to na nekaterih področjih potrebnega še kar nekaj dela in usklajevanja.

Dejstvo je, da učinek brexita v prihodnosti ne bo vplival samo na Združeno kraljestvo, temveč tudi na ostale članice EU. Kakšen bo obseg posledic, je v tem trenutku težko napovedati. Trenutno lahko zgolj analiziramo stvarnost in na podlagi ugotovitev predvidevamo, kaj bo prinesla prihodnost. Dokončne odgovore pa bo prinesel čas, zato bomo šele v prihodnjih letih ocenjevali dejanske posledice brexita.

LITERATURA IN VIRI

Samostojne publikacije

- Bootle, R. (2017). Making a success of Brexit and reforming the EU. Great Britain: Nicholas Brealey Publishing.
- Brexit: the options for trade. (2016). Authority of the House of Lords.
- Craig, P., De Burca, G. (2015). EU law: text, cases and materials. UK: Oxford university press.
- De Ruyter, A., Nielsen, B. (2019). Brexit negotiation after article 50: assessing process, progress and impact. UK: Emerald publishing.
- Gostynska-Jakubowska, A. (2017). Brexit maze: The role of EU institutions in the negotiations. Centre for European Reform.
- Ferčič, A., Hojnik, J., Tratnik, M. (2011). Uvod v pravo Evropske unije. Ljubljana: GV založba.
- Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropski centralni banki, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru, Odboru regij in Evropski investicijski banki – Priprave na izstop Združenega kraljestva iz Evropske unije 30. marca 2019. (2018). Evropska komisija.
- The consequences of a British exit from the European Union. (2016). European Movement International.

Članki v revijah

- Hojnik, J. (2016). Od grexita do Brexita. Pravna praksa, let. 35, št. 6, str. 17.
- Ravnikar Šurk, U. (2020). O dokončanju brexita v času pandemije. Pravna praksa, let. 39, št. 26, str. 43–44.

- Tridimas, T., (2016). Article 50: An Endgame without an End. *King's Law Journal*, Vol. 27, No. 3, str. 297–313.
- Zbačnik, J. (2016). Ko evropski objem postane pretesen: o 50. členu PEU v luči napovedi izstopa Velike britanije iz EU. *Pravna praksa*, let. 35, št. 35, str. 25.

Pravni viri

Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb (DKPMP). Uradni list Republike Slovenije, št. 87.

Pogodba o Evropski uniji. Uradni list Evropske unije (PEU), št. C 202/01 – prečiščeno besedilo.

Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU). Uradni list Evropske unije, št. C 202/01 – prečiščeno besedilo.

Sodna praksa

SEU Wightman A. in drugi v. Court of Session (Scotland), C-621/18, Sodišče EU, 10. 12. 2018, ECLI:EU:C:2018:999.

Spletni viri

- Customs Union. CFI. URL: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/customs-union/>, 25. 8. 2020.
- Člen 50 Pogodbe o Evropski uniji – vprašanja in odgovori. Evropska komisija. 29. 3. 2017. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/MEMO_17_648, 25. 8. 2020.
- Dogovor o Brexitu: kaj novi odnosi med EU in Združenim kraljestvom pomenijo za vas. Evropski parlament. 8. 1. 2021. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/sl/headlines/eu-affairs/20201203STO93023/brexit-kaj-novi-odnosi-med-eu-in-zdruzenim-kraljestvom-pomenijo-za-vas>, 10. 3. 2021.
- Edgington, T. Brexit: What are the key points of the deal. BBC News. 30. 12. 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/amp/explainers-55180293>, 10. 3. 2021.
- EU-UK relations: Council adopts conclusions. European Council. 25. 6. 2020. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2020/06/25/eu-uk-relations-council-adopts-conclusions/>, 25. 8. 2020.
- European Council (Art. 50) guidelines for Brexit negotiation. European Council. 27. 4. 2017. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/04/29/euco-brexit-guidelines/>, 25. 8. 2020.
- Guild, E. Brexit: Deal or no Deal: The consequences for the freedom of movement of EU and British Citizens. *EU Immigration and Asylum Law and Policy*. 10. 12. 2018. URL: <https://eumigrationlawblog.eu/2019/03/>, 25. 8. 2020.
- Heywood, D. Brexit – the potential impact on the UK's legal system. Taylor Wessing. URL: <https://www.taylorwessing.com/download/article-brexit-uk-legal-system.html>, 25. 8. 2020.
- Izstop Združenega kraljestva. *Evropski svet*. 20. 7. 2020. URL: <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/eu-uk-after-referendum/>, 25. 8. 2020.
- Jug G. ABCDEu – Izstop iz Evropske unije. *EU360*. 13. 4. 2016. URL: <https://eu360.eu/2016/04/13/abcdeu-izstop-iz-evropske-unije/>, 25. 8. 2020.
- Kaup, T., Edwards, G. The EU Institutions post brexit: 2020 update. *Fiscal Note*. 21. 2. 2020. URL: <https://fiscalnote.com/blog/the-eu-institutions-post-brexit-2020-update>, 25. 8. 2020.
- London in Bruselj po zadnjem krogu pogajanj o odnosih po brexitu razočarana. *Ius-info*. 21. 8. 2020. URL: <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/dnevne-novice/269055>, 25. 8. 2020.
- Maciejewski, M., Naes K. Prost pretok blaga. *Evropska unija*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/38/prosti-pretok-bлага>, 25. 8. 2020.
- Maxwell, D. BREXIT and Education. *The educator*. 24. 1. 2020. URL: <https://www.theeducator.com/articles/blog/brexit-and-education/3560>, 25. 8. 2020.
- Odnosi med EU in Združenim kraljestvom: Svet odobril začetek pogovorov in sprejel pogajalske smernice. *Evropski svet*. 25. 2. 2020. URL: <https://www.consilium.europa.eu/sl/press/press-releases/2020/02/25/eu-uk-relations-council-gives-go-ahead-for-talks-to-start-and-adopts-negotiating-directives/>, 25. 8. 2020.
- Piris, J. If the UK votes to leave: the seven alternatives to EU membership. *Centre for european reform*. 12. 1. 2020. URL: <https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2016/if-uk-votes-leave-seven-alternatives-eu-membership>, 25. 8. 2020.
- Pogajanja o prihodnjih odnosih med EU in Združenim kraljestvom. *Evropski svet*. 24. 8. 2020. URL: <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/eu-uk-negotiations-on-the-future-relationship/>, 10. 3. 2021.

Pogajanja pred referendumom o članstvu Združenega kraljestva v EU. Evropski svet. 27. 3. 2019. URL: <https://www.consilium.europa.eu/sl/policies/eu-uk-after-referendum/2016-uk-settlement-process-timeline/>, 25. 8. 2020.

Prehodno obdobje. Evropska komisija. URL: https://ec.europa.eu/info/european-union-and-united-kingdom-forging-new-partnership/brexit-brief/transition-period_sl, 25. 8. 2020.

Sandford, A. Post-Brexit Guide: Where are we now – and how did we get here. Euronews. 22.8. 2020. URL: <https://www.euronews.com/2020/06/11/brexit-draft-deal-first-of-many-hurdles-to-a-smooth-exit>, 25.8. 2020.

The options for The Uk's trading relationship with the EU. Institute for government. URL: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/options-uk-trading-relationship-eu>, 25. 8. 2020.